

สานพลังปราบยุงลาย โดยใช้พื้นที่เป็นฐาน

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่เก้า

ได้พิจารณารายงาน เรื่อง “สานพลังปราบยุงลาย โดยใช้พื้นที่เป็นฐาน”^๑

รับทราบและตระหนัก ว่า ยุงลายเป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออกเดงกี (Dengue Hemorrhagic Fever, DHF) ไข้เดงกีช็อก (Dengue Shock Syndrome, DSS) ไข้เดงกี (Dengue Fever, DF) ไข้ปวดข้อยุงลาย หรือไข้ชิกุนคุนยา (Chikungunya Fever) และโรคติดเชื้อไวรัสซิกา (Zika Virus Disease) ซึ่งทำให้มีคนเจ็บป่วย จนถึงเสียชีวิต เป็นจำนวนมากทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ไข้เลือดออก ยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมอย่างกว้างขวาง และในปัจจุบันยังไม่มีวัคซีนที่ป้องกันโรคได้

ตระหนัก ว่า การระบาดของโรคที่นำโดยยุงลายก็ยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้น และในปัจจุบันยังมีโรคเกิดขึ้นใหม่ที่กำลังเป็นปัญหาสำคัญของโลก และได้เริ่มเป็นปัญหาในประเทศไทย ได้แก่ โรคติดเชื้อไวรัสซิกา ซึ่งจะทำให้ทารกในครรภ์เกิดมา มีศีรษะเล็กผิดปกติ และมียุงลายเป็นพาหะนำโรคเช่นเดียวกับไข้เลือดออก หากไม่ดำเนินการปราบยุงลายอย่างจริงจังและทันกาล จะทำให้เพิ่มอันตรายต่อสุขภาพ และเกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยได้

รับทราบ ว่า โรคที่นำโดยยุงลาย สามารถป้องกันและควบคุมได้ด้วยการป้องกันตนเองจากการถูกยุงกัด และการปราบยุงลาย โดยการกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ลูกน้ำยุงลาย และตัวยุงลาย

ชื่นชม ความมุ่งมั่นและตั้งใจของภาครัฐ และภาควิชาการ/วิชาชีพ ที่มุ่งเน้นการควบคุมปัญหาโรค ไข้เลือดออก ในหลากหลายมิติอย่างเข้มแข็ง มายาวนาน อันประกอบด้วย การจัดทำยุทธศาสตร์ กำหนดนโยบายให้เกิดการปฏิบัติ สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม การพัฒนาและวิจัย การสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และการสื่อสารสาธารณะ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น

เห็นว่า แม้ว่าหน่วยงานหรือเครือข่าย ภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชนและประชาสังคม ได้ร่วมมือกันทำงานที่เกี่ยวกับการปราบยุงลายอย่างกว้างขวาง และการกำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ที่ผ่านมา มีจำนวนไม่น้อยที่ได้ผ่านกระบวนการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม แต่ในทางปฏิบัติ ยังขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชน และประชาสังคมที่เพียงพอ และจริงจัง

ตระหนัก ว่า ในขณะที่ยังไม่มีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างเพียงพอ ทั้งถึงและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคประชาชน ในการปราบยุงลายอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการ “ทำทันที ทำทุกที่ ทำทุกคน” โรคที่นำโดยยุงลายดังกล่าวจะยังทำให้เกิดการเจ็บป่วยแก่คนจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง และการระบาดของโรคที่เพิ่มขึ้นใหม่ เช่น ไข้ติดเชื้อไวรัสซิกา ยังจะส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของประเทศด้วย

^๑ เอกสารสมัชชาสุขภาพ ๙ / หลัก ๔

ตระหนัก ว่า ยุ้งมีวงจรชีวิตที่ประกอบด้วย ไข่ ลูกน้ำ ตัวโม่ง และยุงตัวแก่ ในการปราบยุงลาย ได้มีแนวทางและวิธีการควบคุมและกำจัดลูกน้ำและยุงลายอย่างครบวงจรชีวิตแล้ว แต่การปฏิบัติยังทำได้ไม่จริงจังให้เกิดความทั่วถึงและยั่งยืน ทั้งนี้เพราะเป็นปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมของคน ในการร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อม รวมทั้งลูกน้ำและยุงลายอยู่ในบ้าน ในบริเวณบ้าน และสิ่งแวดล้อมในชุมชน การแก้ปัญหาจำเป็นที่จะต้องมีความต่อเนื่องและยั่งยืนโดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ

ห่วงใย ถึง สถานการณ์ของโรคไข้เลือดออก และไข้ติดเชื้อไวรัสซิกา ที่อาจจะก่อความเสียหายรุนแรงทางสุขภาพและเศรษฐกิจ หากไม่ได้สานพลังทุกภาคส่วนที่จะปราบลูกน้ำ/ยุงลาย ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากภาคประชาชน ให้เกิดความทั่วถึงทั้งประเทศ และยั่งยืนถาวร

เห็นว่า การควบคุมปัญหาโรคติดต่อที่นำโดยยุงลาย จำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนทั้งในระดับประเทศ ระดับจังหวัด องค์กร เครือข่าย ชุมชน สังคม ครอบครัว และตัวบุคคล รวมทั้งการนำกระบวนการทางกฎหมายที่มีอยู่มาใช้บังคับ เช่น การดูแลสิ่งแวดล้อม ธรรมนูญสุขภาพ กองทุนสุขภาพในระดับพื้นที่ ระบบสุขภาพอำเภอ กระบวนการสมัชชาสุขภาพจึงเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการสานพลังของเครือข่ายทุกระดับเพื่อขับเคลื่อนเรื่องนี้ต่อไป

จึงมีมติดังต่อไปนี้

๑. ขอให้ ภาคีเครือข่ายสมัชชาสุขภาพและองค์กรสุขภาพภาคประชาชน โดยการสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันดำเนินการพัฒนามาตรการของพื้นที่ ในการดำเนินการปราบยุงลายอย่างครบวงจร ทั่วถึง และยั่งยืน โดยเสริมสร้างความมีระเบียบวินัยให้กับประชาชน เพื่อความปลอดภัยของตนเองและครอบครัว ใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อทุกภาคส่วน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคลจนถึงระดับชุมชน

๒. ขอให้ คณะกรรมการเขตสุขภาพเพื่อประชาชน กำหนดให้การปราบยุงลายเป็นเป้าหมายการดำเนินงาน โดยเชื่อมโยงกลไกการปราบยุงลายของจังหวัด/กรุงเทพมหานคร ในพื้นที่เขตสุขภาพนั้น ๆ รวมถึงการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

๓. ขอให้ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานามัย กรุงเทพมหานคร ร่วมกับ ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อ นำโดยแมลง หรือสำนักงานป้องกันควบคุมโรค หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด สถาบันการศึกษาในพื้นที่ หน่วยงานด้านสาธารณสุขภาครัฐทุกระดับในจังหวัด

๓.๑ สนับสนุนองค์ความรู้ด้านวิชาการ และกระบวนการในการปราบยุงลายอย่างมีส่วนร่วม เช่น การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และองค์ความรู้ในเรื่องโรคติดต่อ นำโดยแมลง ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ สำนักงานปกครองจังหวัด สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด ภาคีเครือข่ายสุขภาพภาคประชาชน และหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๓.๒ ประสานความร่วมมือกันระหว่างสำนักงานปกครองจังหวัด สำนักงานท้องถิ่นจังหวัด ทำให้เกิดแผนการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจนในทุกระดับ

๓.๓ ส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้การสอน หรือการอบรมเกี่ยวกับการปราบยุงลายในท้องถิ่น

๔. ขอให้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้การสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการปราบยุงลาย

๕. ขอให้ สมาชิกเครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัด ร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน และภาคประชาชน

๕.๑ ร่วมกันพิจารณาดำเนินการโดยกระบวนการสมัชชาสุขภาพพื้นที่ ให้เกิดนโยบายสาธารณะระดับจังหวัดเพื่อ “สานพลังปราบยุงลาย โดยใช้พื้นที่เป็นฐาน”

๕.๒ ดำเนินงานกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย ในบ้าน รอบบ้าน และพื้นที่สาธารณะ อย่างเป็นรูปธรรม จริงจัง และต่อเนื่อง เช่น ส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการทางธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมกลุ่มสร้างเครือข่าย หมู่บ้านปลอดลูกน้ำยุงลาย เป็นต้น

๕.๓ สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดทำข้อกำหนดท้องถิ่น (ข้อบัญญัติท้องถิ่น หรือเทศบัญญัติ) ให้มีมาตรการปราบยุงลายโดยชุมชน พร้อมทั้งปฏิบัติตามอย่างจริงจัง เช่น การกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย การกำจัดขยะ ในทุกพื้นที่ อย่างเป็นระบบ ทั่วถึง และยั่งยืน เป็นต้น

๕.๔ เข้าร่วมในระบบสุขภาพอำเภอ ในการประสาน ติดตาม ประเมินผล สนับสนุนการขับเคลื่อนในพื้นที่ทุกระดับอย่างจริงจัง อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดทำธรรมนูญสุขภาพระดับตำบล และกลไกอำเภอ ความคุ้มครองเข้มแข็งแบบยั่งยืน เป็นต้น

๕.๕ สนับสนุนให้นำมาตรการปราบยุงลายโดยชุมชน กำหนดไว้ในธรรมนูญสุขภาพระดับพื้นที่

๖. ขอให้ กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมควบคุมโรค เป็นหน่วยงานหลัก ประสานงาน กับ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงกลาโหม กระทรวงแรงงาน กรุงเทพมหานคร สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ องค์กรด้านศาสนาอื่น ๆ และชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขแห่งประเทศไทย รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และประชาสังคมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันดำเนินการ ดังนี้

๖.๑ จัดทำแผนปฏิบัติงานและแนวทางการดำเนินงาน ในการปราบยุงลายแบบบูรณาการทุกภาคส่วนโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน ให้เสร็จภายใน ๑ ปี

๖.๒ ประสานและสนับสนุนการปราบยุงลายในพื้นที่รับผิดชอบอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการดำเนินงาน มีการติดตาม ประเมินผล และรายงานผลเป็นระยะ อย่างน้อยปีละสองครั้ง และเผยแพร่ต่อสาธารณะ

๗. ขอให้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นหรือเทศบัญญัติ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. ๒๕๕๘ ในการควบคุมแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลายในพื้นที่รับผิดชอบ เช่น สถานที่ก่อสร้าง สถานที่รกร้างว่างเปล่า สถานที่รวบรวมขยะ แค้มป์คนงานก่อสร้าง ที่พักอาศัยชั่วคราว และบ้านเช่า เป็นต้น สนับสนุนให้เกิดการบังคับใช้อย่างจริงจัง

๘. ขอให้ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการดำเนินการวิจัยและพัฒนา “สถานพลังปราบยุงลาย โดยใช้พื้นที่เป็นฐาน” และเผยแพร่ข้อมูลผลงานวิจัยให้ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

๙. ขอให้ กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ และกรุงเทพมหานครโดยสำนักอนามัย ส่งเสริม สนับสนุน และประชาสัมพันธ์ การสถานพลังปราบยุงลาย โดยใช้พื้นที่เป็นฐานด้วยกลไกเครื่องมือบุคลากรที่มีอยู่ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนด้วย

๑๐. ขอให้ เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ รายงานความก้าวหน้าต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๐